

We Lwowie dnia 22. grudnia 1899.

Aleg. 28

SPRAWOZDANIE

Wydziału krajowego o działalności Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek za rok 1899.

Załatwiając przeszłoroczne sprawozdanie Wydziału krajowego o organizacji kredytu dla włościan, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 16. marca 1899 r. szereg uchwał, które stały się punktem wyjścia i podwaliną dla podjętej przez Wydział krajowy akcji w celu popierania w naszym kraju rozwoju Spółek oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena.

Przedewszystkiem został Wydział krajowy upoważniony do objęcia Patronatu nad Spółkami oszczędności i pożyczek, założonemi na podstawie wzorowego statutu i do zorganizowania osobnego Biura dla sprawowania czynności połączonych z wykonywaniem Patronatu.

W przedłożonym przez Wydział krajowy statucie wzorowym dla Spółek z nieograniczoną poręką zalecił Wysoki Sejm przeprowadzenie zmian w kierunku przez siebie wskazanym, polecając równocześnie ułożenie statutu dla Spółek z ograniczoną poręką. Wskazał też Wysoki Sejm zasadnicze postanowienia, na podstawie których miał być uregulowany osobną instrukcją stosunek między Spółką o Wydziałem krajowym, jako Patronem.

Dla kształcenia kierowników i kasyerów, rachmistrzów upoważniony został Wydział krajowy do urządzania praktycznych kursów nauki.

Na pokrycie wydatków z powyższemi czynnościami połączonych przeznaczył Wysoki Sejm do dyspozycji Wydziału krajowego na rok 1899 kwotę ryczałtową 12.000 zł.

Zarazem stworzył Wysoki Sejm milionowy fundusz pożyczkowy dla Spółek oszczędności i pożyczek, zostających pod Patronatem Wydziału krajowego, celem zaopatrywania ich w kapitał obrotowy przez udzielanie oprocentowanych pożyczek.

W jaki sposób Wydział krajowy przystąpił do wykonania powyższych uchwał sejmowych i jak skorzystał, o ile na to krótkość czasu pozwoliła — z udzielonych sobie upoważnień, przedstawia niniejsze pierwsze sprawozdanie o działalności Wydziału krajowego, jako Patronatu dla spółek oszczędności i pożyczek,

I.

Wewnętrzne czynności organizacyjne i przygotowawcze do zamierzonej akcji w celu popierania rozwoju i działalności Spółek Raiffeisenowskich rozpoczął Wydział krajowy od wyszukania fachowego referenta dla spraw tych spółek, powołując na to stanowisko Dra Franciszka Stefczyka, dyrektora Związku handlowego Kółek rolniczych w Krakowie a emer. profesora Szkoły rolniczej w Czernichowie. Dr. Stefczyk już przed 10 laty (1889) odbył podróż po Niemczech, przy pomocy udzielonego mu wówczas przez Wydział krajowy zasiłku, w celu praktycznego zapoznania się z Spółkami systemu Raiffeisena. Na tej podstawie wydał „Przewodnik dla Spółkowych kas oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena“ oraz kilka naukowych i popularnych prac o tych Spółkach a równocześnie założył i następnie przez lat kilka prowadził w Czernichowie pierwszą w kraju Spółkę systemu Raiffeisena, która się bardzo pomyślnie rozwinęła i była zachętą do powstania kilkunastu innych podobnych; będąc przytem zawodowym pedagogiem mógł dr. Stefczyk być również Wydziałowi krajowemu pomocnym przy urządzaniu i prowadzeniu praktycznych kursów nauki dla kierowników i kasyerów spółek. Jako dyrektor Związku handlowego w Krakowie pobierał Dr. Stefczyk 2.000 zł. pensyi rocznej i miał zastrzeżone umową prawo do tantiemy, dającej się oszacować co najmniej na 500 zł., dlatego też Wydział krajowy przyznał mu roczną płacę w kwocie 2.500 zł. Gdy zaś stanowisko, na jakie Dr. Stefczyk został powołany, jest niestale, przeto w myśl zawartej między Wydziałem krajowym a Drem Stefczykiem umowy przysługują obu stronom prawo rozwiązania stosunku każdego czasu za poprzednim półrocznem wypowiedzeniem. Czynności swoje objął Dr. Stefczyk z dniem 1-go lipca b. r.

Dalszym krokiem w czynnościach organizacyjnych było wypracowanie i wydanie instrukcyi o wykonywaniu Patronatu Wydziału krajowego. Wysoki Sejm podał w swych uchwałach zasadnicze postanowienia, na jakich miała się oprzeć i rzeczywiście oparła się ta najważniejsza dla całej akcji instrukcyja; lecz ramy wytknięte uchwałami sejmowemi pozostawiały jeszcze dużo swobody rozmaitemu ocenieniu i traktowaniu doniosłych nawet szczegółów w stosunku Wydziału krajowego do Spółek i w sposobie postępowania z niemi. Rozchodziło się o to, żeby sobie jasno zdać sprawę z zadań Patronatu i środków jego działania, żeby dokładnie określić warunki przyjęcia Spółki do Patronatu i w właściwy sposób unormować świadczenia kraju dla Spółek, jak niemniej ich obowiązki względem Patronatu; dlatego Wydział krajowy z szczególniejszą starannością i dokładnością postępował przy wydawaniu instrukcyi o wykonywaniu swego Patronatu nad Spółkami. Jej dosłowny tekst zawiera alegat 1. do niniejszego sprawozdania.

Alegat 1.

W związku z tą instrukcją pozostawała ostateczna redakcyja wzorowego statutu dla Spółek z nieograniczoną poręką. Wydział krajowy sądził bowiem, iż jest rzeczą wskazaną wytworzyć ściślejszy stosunek między Spółką a Patronatem przez to, że się główne postanowienia instrukcyi o stosunku Spółki do Patronatu zamieści także w statucie w ostatnich jego paragrafach. Zgodnie z uchwałą Wys. Sejmu doznały także zmiany postanowienia o udziałach (§. 46 pierwotnego a 43 nowego statutu) tak, że najmniej udział oznaczony został na 10 koron; dalej postanowienia o dywidendzie (§. 47 pierwotnego a 44 nowego statutu), wskutek czego dywidenda niepodniesienia, ma być dopisywaną do niepełnego udziału, względnie zaś zapisywaną członkowi jako wkładka oszczędności; wreszcie postanowienia odnoszące się do opłat wstępnych (§. 50 pierwotnego a 47 nowego statutu) które wpływać mają do funduszu rezerwowego.

Na podstawie wzorowego statutu dla Spółek z nieograniczoną poręką opracował i wydał Wydział krajowy stosownie no otrzymanego od Wysokiego Sejmu polecenia, także statut wzorowy dla Spółek oszczędności i pożyczek z poręką ograniczoną. Wysokości poręki nie mógł Wydział krajowy w tym statucie z góry określać, gdyż wypadało pozostawić każdej Spółce swobodę przyjmowania poręki wyższej niż 5-krotnej, jaką Wysoki Sejm uznał za minimalną w Spółkach z ograniczoną poręką; w wydanem wszakże

„Pouczeniu” zastrzegł Wydział krajowy, iż w Spółkach z ograniczoną poręką nie może poręka być niższą niż 5 krotną, jeżeli Spółka ma uzyskać przyjęcie do Patronatu. Określonym też został w tym statucie stosunek między obcym kapitałem a własnymi funduszami Spółki oraz wartością poręki jej członków (w §. 42),

Oba wydane przez Wydział krajowy statuta wzorowe dla Spółek z nieograniczoną i z ograniczoną poręką mieszczą się w broszurze p. t. „Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek (systemu Raiffeisena) pod Patronatem Wydziału krajowego”.

W porozumieniu z Dyrekcyą Banku krajowego opracował i wydał Wydział krajowy następnie „Przepisy w sprawie administracyi stałego funduszu pożyczkowego dla wiejskich Spółek oszczędności i pożyczek zostających pod patronatem Wydziału krajowego”; instrukcyja ta dołączoną jest w przedruku jako aleg. 2 do niniejszego sprawozdania. Co do oprocentowywania tego funduszu pożyczkowego zawierają wydane „Przepisy” o jego administrowaniu to postanowienie (w § 7), że Bank krajowy, jako administrator tego funduszu jest obowiązany wszelkie wpływy na rzecz tego funduszu oprocentowywać według stopy procentowej, jaką Wydział krajowy na przedstawienie Banku krajowego rok rocznie ustanowi. Na najbliższą przyszłość porozumiał się Wydział krajowy z Dyrekcyą Banku krajowego w ten sposób, iż w myśl uchwały Wydziału krajowego z dnia 10. października 1899 do L. 66.013 Bank krajowy rachunek otwarty dla wiejskich Spółek oszczędności i pożyczek oprocentowywać będzie, dopóki tenże pozostanie w kredycie w tej wysokości, w jakiej są oprocentowane wkładki oszczędności, skoro zaś tenże przejdzie w debet w wysokości o 1% niższej od każdorazowej stopy eskontowej Banku krajowego. W ten sposób stanie się zadość w normalnych czasach życzeniu Wydziału krajowego, aby na oba wypadki oprocentowanie funduszu pożyczkowego dla Spółek było równe, gdyż w czasach normalnych stopa eskontowa Banku wynosi 5%, a stopa procentowa wkładek 4%.

Wspomniane wyżej „Przepisy” w sprawie administrowania stałego funduszu pożyczkowego dla wiejskich Spółek oszczędności i pożyczek przeznaczone są dla wewnętrznego użytku Wydziału krajowego, względnie Banku krajowego. W jaki zaś sposób i pod jakimi warunkami mogą Spółki korzystać z ustanowionego przez Wysoki Sejm funduszu pożyczkowego, to zostało określone odrębnymi „Przepisami o pożyczkach z funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek”, których przedruk dołączony jest do niniejszego sprawozdania jako aleg. 3. Wydział krajowy rozpatrywał już także przedłożony przez Biuro Patronatu projekt uregulowania stosunku między Spółką a Wydziałem krajowym w ten sposób, jak to Komisya sejmowa w sprawozdaniu swem o przedłożeniu Wydziału krajowego uznała za pożądane, t. j. aby Spółki przyjęte do Patronatu mogły w krajowym funduszu pożyczkowym lokować zbyswającą im gotówkę. Na razie jednak postanowił Wydział krajowy rzecz tę pozostawić w zawieszeniu, a podjąć dalsze w tym kierunku badania i wyczekać, aż powstanie i wejdzie w stosunek z Patronatem Wydziału krajowego cały szereg Spółek.

Do najważniejszych czynności przygotowawczych podjętych i dotychczas wykonanych przez Wydział krajowy należy wydanie formularzy, które są potrzebne Spółkom przy załatwianiu ich czynności i do należytego prowadzenia rachunkowości. Przy układaniu tych formularzy korzystało Biuro Patronatu z uprzejmej pomocy dra J. Steczkowskiego, o ile chodziło o układ formularzy treści prawniczej, a p. Józefa Strzyżowskiego, urzędnika Banku krajowego (lustratora Towarzystw zaliczkowych) o ile chodziło o formularze rachunkowe. Zresztą zaś zużytkowaniem zostało to doświadczenie, jakie w tym kierunku zebrane zostało przez nasze i pozakrajowe Spółki Raiffeisenowskie. Dalsze doświadczenie wykaże niewątpliwie potrzebę przeprowadzenia niektórych zmian i ulepszeń w układzie i wydawnictwie formularzy potrzebnych Spółkom. Już jednak obecnie powiedlo się Biuru Patronatu osiągnąć niektóre ważne uproszczenia i ułatwienia, o ile to było możliwem bez uszczerbku dla dokładności w całej manipulacyi i rachunkowości Spółek. Ogółem wydanych zostało dotąd 32 formula-

rzy; niektóre z nich wymagały znaczniejszej pracy jak n. p. tablice procentowe tak ułożone i wydane, aby mogły być najdogodniej używane przez wiejskie spółki.

Obok wydania formularzy miał Wydział krajowy na oku ułożenie i wydanie podręcznika, któryby zawierał dokładną instrukcję tak co do zawiązywania Spółek, jak i co do prowadzenia ich czynności objaśnione wzorami i przykładami. Ułożenie tego podręcznika wśród innych licznych czynności Patronatu wymaga oczywiście kilku miesięcy czasu, jeżeli książka ta nie ma być dorywczo napisaną. Praca nad jej wydaniem już jednak znacznie postąpiła i Wydział krajowy sądzi, że podręcznik dla Spółek oszczędności i pożyczek będzie mógł w najbliższych miesiącach opuścić prasę.

Nie chcąc wszakże odraczać działalności swej na zewnątrz aż do wyjścia z druku tego podręcznika, wydał Wydział krajowy już w sierpniu b. r. tymczasowe „Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek (systemu Raiffeisena) pod Patronatem Wydziału krajowego“. Pouczenie to z dodatkiem zawierającym oba wzorowe statuta dla Spółek, instrukcję o wykonywaniu Patronatu i przepisy o pożyczkach z funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek stanowi osobną broszurę, która obejmuje wszelkie informacje konieczne na razie tym wszystkim, co ich szukają w Biurze Patronatu. Broszura ta nadawała się zresztą więcej, niż kosztowniejsze wydanie podręcznika do rozrzucenia po kraju w celu rozpowszechnienia wiarogodnych, a uchYLENIA błędnych wyobrażeń o charakterze organizacji, zakresie działania i stosunku do Wydziału krajowego Spółek oszczędności i pożyczek.

Zaznaczyć należy, iż wszelkie wydawnictwa instrukcji, formularzy i broszur dla Spółek oszczędności i pożyczek dokonywane były równocześnie w obu krajowych językach: polskim i ruskim.

Zaleconą przez Wysoki Sejm organizację Biura Patronatu przeprowadzał i przeprowadza Wydział krajowy stopniowo w miarę rozwijających się i nasuwających czynności i konkretnych potrzeb. Projekt ogólnego regulaminu organizacyjnego dla Biura Patronatu został wprowadzić wypracowany, atoli Wydział krajowy uznał, że wydawanie takiego ogólnego statutu czy regulaminu organizacyjnego właściwem będzie na razie odroczyć aż do czasu, gdy Biuro to stopniowo przejdzie już wszystkie stadya swoich czynności i znajdzie się w pełnym toku wypełniania swojego całego zadania. Tymczasem więc ograniczył się Wydział krajowy na regulowanie szczegółowymi postanowieniami pojedynczych czynności, jakie się w swym naturalnym rozwoju następczały i wymagały uregulowania.

Aż do końca miesiąca sierpnia ograniczały się siły Biura Patronatu na referencie drze Stefczyku. Z początkiem września przydzielił Wydział krajowy do Biura osobnego dyurnistę. Gdy zaś przez następne 2 miesiące znowu znacznie wzmogły się czynności Biura, zamianował Wydział krajowy prowizorycznie dla Biura Patronatu lustratora Spółek w osobie p. Jana Pietruszewicza, który ukończył Akademię handlową w Pradze jako stypendysta Wydziału krajowego, następnie zaś pracował zagranicą i w kraju jako buchalter i korespondent, a przytem włada biegle tak w piśmie jak w mowie zarówno językiem ruskim jak i polskim.

Uwzględniając właściwy temu Biuru Patronatu cel i charakter, położył Wydział krajowy nacisk na to, aby załatwianie spraw należących do Biura Patronatu odbywało się szybko i sprężysto bez jakiegokolwiek uszczerbku dla urzędowej dokładności i porządku. Dlatego też osobnem postanowieniem (z dnia 19. sierpnia 1899 L. 55.029) przyznał Wydział krajowy Biuru Patronatu prawo bezpośredniej korespondencji ze stronami, bądź to samodzielnej, gdy się rozchodzi o sprawy natury informacyjnej, bądź na podstawie aprobaty szefa departamentu lub na podstawie uchwały Wydziału krajowego. Zarazem wyjednał Wydział krajowy u c. k. Dyrekcyi poczt i telegrafów we Lwowie orzeczenie (z d. 14. września 1899 L. 87.444/IV.), iż korespondencya Biura Patronatu, jako or-

ganu Wydziału krajowego jest w granicach ustawy państwowej z dnia 2. października 1865 Dz. p. p. Nr. 103 bezpłatną.

Dzięki tym zarządzeniom korespondencya Biura Patronatu jest prowadzoną gładko i z pożądanym pośpiechem; odpowiedzi w sprawach informacyjnych są wysyłane z reguły odwrotną pocztą, a inne w czasie najkrótszym, potrzebnym niezbędnie do ich urzędowego załatwienia. W umiarkowanych granicach ma nadto Biuro Patronatu pozostawioną swobodę dla inicjatywy i może w stosunku swoim do stron, zwłaszcza zaś do Spółek zastosować taki ton, — częstokroć właśnie wskazany i potrzebny — do jakiego trudniej nagiąć formy ściśle urzędowej korespondencyi Wydziału krajowego. Oczywiście nie zaniedbał Wydział krajowy z drugiej strony dopilnować tego, aby w sposobie korespondowania i urzędowania Biura przestrzegana była należyta ścisłość i zupełny porządek. Biuro Patronatu prowadzi zatem swój protokół wszystkich aktów i korespondencyi, wszystkie wychodzące z Biura Patronatu pisma są kopiowane, dla szczegółowych czynności manipulacyjnych i rachunkowych utrzymywane są osobne księgi i wykazy ewidencyjne. Przygotowaną została także szczegółowa instrukcja, która normuje sprawy rachunkowe Biura Patronatu i jego stosunek do Oddziału rachunkowego w Wydziale krajowym.

W głównych tedy zarysach uważać można Biuro Patronatu jako zorganizowane; szczegóły tej organizacyi będą stopniowo uzupełniane.

Podnieść wreszcie należy tę okoliczność, iż w stosunkach Biura Patronatu ze stronami przeprowadzoną została ściśle zasada zupełnego równouprawnienia obu krajowych języków i Biuro Patronatu odpowiada w tym samym języku, w jakim się do niego zwracają strony.

II.

Równoległe z opisanemi wyżej czynnościami rozwinał Wydział krajowy starania, aby z jednej strony obudzić zainteresowanie się sprawą w odpowiednich kołach ludności i rozkrzewić prawdziwe wiadomości o celach i organizacyi Spółek a wreszcie wyjaśnić znaczenie i zakres czynności, oraz środki działania Wydziału krajowego, jako Patrona tych Spółek, z drugiej zaś strony, aby wyjednać poparcie dla rozwoju Spółek i akcji kraju w tym kierunku u tych czynników, których współdziałanie w tej pracy uważał Wydział krajowy za szczególnie potrzebne i pożądane.

Już Wysoki Sejm wskazał Reprezentacye powiatowe, jako czynnik przede wszystkim powołany do współdziałania w podjętej przez kraj akcji. Dlatego też Wydział krajowy zwrócił się okólnikiem z dnia 10. lipca 1899 L. 44875 do Wydziałów powiatowych, wzywając je do przedłożenia sprawy poruszonej tym okólnikiem Radzie powiatowej, któraby osobną uchwałą powziętą na swoim najbliższym posiedzeniu orzekła, iż gotowa jest w kierunku przez Wydział krajowy i jego Biuro Patronatu wskazanym nieść pomoc i współdziałać z Wydziałem krajowym w popieraniu rozwoju i działalności Spółek oszczędności i pożyczek. W okólniku tym wyluszczył Wydział krajowy zarazem przewodnią myśl i niejako programowe zasady swojego postępowania w sprawie, której Patronat został Wydziałowi krajowemu przez Wys. Sejm poruczony; przedruk tego okólnika stanowi alegat 4. do niniejszego sprawozdania. Do chwili zamknięcia tego sprawozdania uczyniło 15 Rad i Wydziałów powiatowych zadość wezwaniu Wydziału krajowego. Z tej cyfry większość t. j. 11 przypada na Reprezentacye, które wprost i bez zastrzeżeń oświadczyły gotowość współdziałania z Wydziałem krajowym w pracy nad rozwojem Spółek oszczędności i pożyczek.

Dwie Reprezentacye przyrzekły tylko warunkowo swą pomoc i współdziałanie; a 2 Rady powiatowe udzieliły wręcz odmownej odpowiedzi, nie uznając potrzeby i nie widząc warunków rozwoju dla Spółek oszczędności i pożyczek. Niektóre Wydziały powiatowe wskazały zarazem z góry dokładniej, w których miejscowościach byłoby ich zdaniem pożądanem powstanie Spółki oszczędności i

pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego. Natomiast 59 Reprezentacyj powiatowych nie udzieliło dotychczas żadnej odpowiedzi.

Allegat 5.

Wszędzie, gdziekolwiek rozpowszechniły się Spółki Raiffeisenowskie, udział duchowieństwa parafialnego w ich powstaniu, kierownictwie i prowadzeniu był najwybitniejszy, gdyż wynikał z charakteru właściwego Spółkom Raiffeisenowskim i z tego stosunku zupełnego osobistego zaufania, jaki jest pospolity między duszpasterzem a jego parafianami i zwłaszcza w początkach rozwoju Spółki jest nieodzownym prawie momentem w jej skutecznej działalności. Z tego powodu Wydział krajowy zwrócił się okólnikiem z dnia 9. września 1899 L. 60040 do wszystkich Konsystorzów metropolitalnych i biskupich w kraju z prośbą o popieranie w odpowiedni sposób podjętej przez kraj akcji; zarazem oddał Wydział krajowy do dyspozycji każdego Konsystorza taką ilość broszury p. t. „Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek“, jaka odpowiada ilości parafii danej diecezji; odpis tego okólnika stanowi allegat 5. do niniejszego sprawozdania. Do tej chwili 5 Konsystorzów udzieliło odpowiedzi (tarnowski, przemyski o. ł., lwowski o. ł. i gr., stanisławowski, wszystkie zajęły najprzychylniejsze w obec akcji Wydziału krajowego stanowisko, oświadczyły gotowość jej popierania i rozesłały Urzędowi parafialnym wraz z swemi kurendami oddaną im do dyspozycji broszurę. Od innych Konsystorzów oczekuje Wydział krajowy równie życzliwego współdziałania.

Ważnym czynnikiem w organizacji i rozwoju Spółek Raiffeisenowskich jest nauczycielstwo szkół ludowych. Szczególniej zaś nadają się starsi (kierujący) nauczyciele wiejscy na stanowiska kasyerów-rachmistrzów w Spółkach oszczędności i pożyczek; jestto bowiem stanowisko wymagające najwięcej wprawy i umiejętności w czynnościach pisarskich i rachunkowych, a kasyerzy Spółek Raiffeisenowskich są mimo swej nazwy raczej likwidatorami i sekretarzami Spółek aniżeli kasyerami. Ze zaś przytem nie wchodzi w skład Zarządu, więc nie mają też wpływu decydującego na przyznawanie lub ściąganie pożyczek, co należy do kompetencji Zarządu, względnie zaś jego przełożonego. To też dla takiego współudziału w czynnościach Spółek zajęły władze szkolne wszędzie w krajach przedlitawskich przychylnie stanowisko, tem bardziej, że nauczyciel znajduje z tej pracy także mały uboczny dochód, a wreszcie ma pożądaną sposobność bliższego zetknięcia się z ludnością, wśród której żyje i wykonywa swój zawód nauczycielski. To też np. w Austrii dolnej na 404 Spółek (w r. 1897) w 224 byli kasyerami nauczyciele; również w Czechach i na Morawach także nauczyciele przeważnie zajmują stanowiska kasyerów-rachmistrzów, jak to stwierdza przeszłoroczne sprawozdanie z podróży członka Wydziału krajowego Dr. Sawczaka (str. 32, 43 i indziej). Aby więc i u nas nauczycielstwo wiejskie dla sprawy pozyskać, zainteresować i objaśnić tak o celach i zakresie działalności Spółek, jak i o zadaniach, sposobach i środkach działania Patronatu, skorzystał Wydział krajowy z tej sposobności, że na rok bieżący przypadła konferencja nauczycielska, która odbywa się raz na 6 lat. Jeszcze zatem w maju br. odniósł się Wydział krajowy (odezwą z dnia 30. maja 1899 do L. 35.954) do c. k. Prezydium Rady szkolnej kraj. we Lwowie z propozycją, aby Rada szkolna zezwoliła Dr. Stefczykowi, jako referentowi Biura Patronatu na wygłoszenie odpowiedniego odczytu o Spółkach oszczędności i pożyczek, tudzież przygotowywanej przez kraj akcji dla popierania ich rozwoju. Rada szkolna krajowa przychyliła się do tego wniosku i zawiadamiając o tem Wydział krajowy odezwą z dnia 13. czerwca 1899 L. 390/pr., postawiła odczyt Dr. Stefczyka na porządku dziennym tegorocznej konferencji, która się tym razem odbyła osobno w każdym z czterech rejonów inspekcyjnych, wszędzie z tym samym porządkiem dziennym.

Tak zatem wygłosił Dr. Stefczyk na tych konferencyach 4 odczyty: w dniu 23. sierpnia w Krakowie, w dniu 25. sierpnia w Przemyśle, w dniu 26. sierpnia we Lwowie i w dniu 14. września ponownie we Lwowie, udzielając także dodatkowych informacji, jakich uczestnicy konferencji zażądali. Nadto rozdzielił Dr. Stefczyk z upoważnienia Wydziału krajowego między uczestników konferencji 850 egzemplarzy broszury zawierającej „Pouczenie“, i tyleż egzemplarzy wydanej przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych broszury pod tyt. „Jakie korzyści przynieść może gminie i parafii założenie Spółki oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena?“. Chcąc zaś ogółowi nauczycieli, którzy nie mogli

brać udziału w konferencji ułatwić zapoznanie się ze sprawą, rozesłał Wydział krajowy za pośrednictwem Rad szkolnych okręgowych wszystkim zarządom szkół publicznych ludowych broszurę zawierającą „Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek pod patronatem Wydziału krajowego“ (razem 4280 egz.).

Za rzecz wskazaną i pożądaną uważał wreszcie Wydział krajowy spożytkowanie dla celów swej akcji tych gotowych organizacji ekonomicznych, które mają do czynienia z ludnością rolniczą zwłaszcza włościańską naszego kraju a które zgłosiły się do Wydziału krajowego z chęcią popierania jego usiłowań. Na życzenie Zarządu Głównego Towarzystwa Kółek rolniczych wydelegował zatem Wydział krajowy Dra Stefczyka do wygłoszenia odczytu i udzielenia wyjaśnień na dorocznym zebraniu Ogólnej Rady tego Towarzystwa, która się odbyła w dniach 4-go i 5-go lipca b. r. w Krakowie. Ogólna Rada Towarzystwa powzięła uchwały zmierzające do energicznego popierania akcji kraju środkami swojej organizacji a nadto poleciła Zarządowi Głównemu wydać drukiem i rozpowszechnić odczyt Dra Stefczyka jako też w związku z niem pozostające przemówienie Ks. Antoniego Koleńskiego „O sposobach i potrzebie oszczędzania“. Cały niemal nakład tych broszur, wydanych po polsku i po rusku w 10.000 egzempl. już prawie został wyczerpany. Na życzenie Zarządu Głównego oddał Wydział krajowy do jego dyspozycji 1200 broszur „Pouczenia“ celem rozesłania między wszystkie czynne Kółka rolnicze, co też istotnie nastąpiło.

Do dyspozycji Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego i c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie oddał Wydział krajowy po 100 egz. tejsze broszury dla ewentualnego rozesłania także Towarzystwom okręgowym, względnie Oddziałom Towarzystwa gospodarskiego.

Wreszcie Towarzystwu „Proświta“ ofiarował Wydział krajowy 100 egz. a Towarzystwu wzajemnego kredytu „Dniestr“ 600 egz. broszury, zawierające „Pouczenie“, skoro Towarzystwa te z życzeniem tem zwróciły się do Wydziału krajowego i objawiły chęć popierania jego akcji.

Tym sposobem uczynił Wydział krajowy wszystko to, co na razie przynajmniej wydawało się wskazanem i pożądanem, aby pozyskać poparcie w spełnianiu powierzonego sobie zadania tych wszystkich czynników, których współdziałanie i pomoc jest nieodzownie potrzebną lub pożądaną, jak nie mniej, aby także rozbudzić zainteresowanie się sprawą, która w wielu kierunkach może oddziaływać na rozwój ekonomicznych i społecznych stosunków — wreszcie dlatego, ażeby usunąć błędne a rozpowszechnić prawdziwe wiadomości o tem, w jakim kierunku, w jakich granicach i jakimi środkami samopomoc społeczeństwa ma doznać ze strony kraju poparcia.

Przez rozesłanie kilku tysięcy broszur z „Pouczeniem“ zaoszczędził też Wydział krajowy wielu interesowanym stronom tudzież Biuru Patronatu korespondencyi informacyjnej.

III.

Opisane wyżej czynności przygotowawcze i wstępne zatrudniały uwagę Wydziału krajowego i absorbowwały siły Biura Patronatu do połowy września br.; w drugiej połowie tego miesiąca rozpoczęło się współdziałanie Biura Patronatu przy zawiązywaniu się Spółek pod Patronatem Wydziału krajowego. Postępowanie Wydziału krajowego w tym względzie jest następujące:

Gdy wpłynie do Biura Patronatu formalne zgłoszenie o pomoc przy zawiązaniu Spółki pod Patronatem Wydziału krajowego, zaopatrzone podpisami inicjatorów i wykazem osób, które przyrzekły przystąpić do Spółki, zapytuje Biuro Patronatu odnośny Wydział powiatowy, czy jego zdaniem projektowana Spółka odpowiada potrzebie miejscowej ludności i czy ma warunki trwałego i zdrowego rozwoju.

Następnie wyznacza Biuro Patronatu termin i porządek dzienny założycielskiego zebrania, na które wysyła swego delegata i druki potrzebne do zawiązania i ukonstytuowania Spółki. Delegat Patronatu, przybywszy na miejsce, informuje się dokładnie o miejscowych stosunkach ekonomicznych i społecznych, omawia z inicjatorami szczegóły statutu, których uchwalenie pozostawiono do woli zgromadzenia założycielskiego, jako też przyszły skład organów zawiadowczych Spółki, informuje się co do lokalu na pomieszczenie kasy i urządowanie itp. wpływając na to, aby sprawa cała została odpowiednio pokierowana. Na samym zaś zebraniu założycielskiem wyjaśnia delegat Patronatu zadania, działalność i ducha Spółki, znaczenie solidarnej poręki członków, stosunek przyszłej Spółki do Patronatu i udziela innych wyjaśnień, jakie się okazały potrzebne. Po odbytem zebraniu czuwa delegat nad tem, aby protokół z tego zebrania został należycie spisany i podpisanym, aby wykaz członków oraz ich stanu majątkowego, wymagany jako załącznik do podania o przyjęcie do Patronatu, był o ile możności dokładnie sporządzony i aby tymczasowa deklaracja przystąpienia do Spółki była własnoręcznie przez wszystkich członków wybranego Zarządu podpisana. Wreszcie udziela delegat Biura Patronatu wskazówek co do dalszych czekających, Zarząd najbliższych czynności.

Na podstawie zebranych opinii i bezpośredniego zetknięcia się z założycielami Spółki przedkłada Biuro Patronatu Wydziałowi krajowemu wraz z swoim wnioskiem podanie zawiązanej Spółki o udzielenie przyrzeczenia, iż po uzyskaniu sądowego zarejestrowania zostanie przyjętą do Patronatu Wydziału krajowego. Dopiero po otrzymaniu tego przyrzeczenia wnosi Spółka podanie do Sądu o zarejestrowanie przy odpowiedniej pomocy ze strony Biura Patronatu.

Udzielając przyrzeczenia przyjęcia do Patronatu upoważnia zwykle Wydział krajowy Biuro Patronatu do wysłania na ręce osoby wiarogodnej — z reguły przełożonego Zarządu — żelaznej kasy ogniotrwałej, stampili, wszystkich książek i druków potrzebnych Spółce oraz instrukcyi administracyjnej i rachunkowej na razie jako depozytu pod osobistą odpowiedzialnością odbiorcy. Wszystkie książki otrzymuje Spółka już oprawione, ostemplowane i zaopatrzone napisami, tak, że są zupełnie gotowe do właściwego użytku.

Gdy zaś Spółka przedłoży odpis rezolucyi sądowej o zarejestrowaniu i deklaracyę poddania się Patronatowi, podpisaną przez zarejestrowaną już Spółkę, wówczas Wydział krajowy orzeka o definitywnem przyjęciu Spółki do Patronatu, oddaje przeznaczone dla niej przedmioty w ręce Spółki jako takiej i asygnuje jej resztę gotówki z przyznanego na koszt założenia zasiłku. Przyjętą Spółkę wpisuje Biuro Patronatu do założonego w tym celu Rejestru Spółek należących do Patronatu Wydziału krajowego.

Do tego czasu interweniowało Biuro Patronatu przy zawiązaniu na podstawie wzorowego statutu 19. nowych Spółek oszczędności i pożyczek jako też przy przekształceniu 5. dawniejszych Spółek, które przyjęły statut wzorowy w miejscu pierwotnego. Zaznaczyć jednak wypada, iż z dawniejszych Spółek tylko te zgłosiły się dotychczas z chęcią poddania się Patronatowi, które zostały w ostatnich czasach zawiązane, gdy już wiadomem się stało, iż kraj zamierza w swoje ręce ująć sprawę rozwoju Spółek Raiffeisenowskich. Wcześniej natomiast zawiązane Spółki dotąd trzymają się jeszcze na uboczu. Założycielskie, względnie Walne zebrania Spółek odbywane w obecności delegata Patronatu, odznaczały się po największej części nader licznym udziałem uczestników (niekiedy ponad 200) pomimo, że przeważnie wypadały na czas pilnych robót w polu i na dni powszednie; przedstawienie zaś rzeczy przez delegata Patronatu przyczyniało się do lepszego zrozumienia sprawy i do gorliwszego zainteresowania się nią ze strony miejscowych czynników oraz interesowanej ludności.

Przyrzeczenie przyjęcia do Patronatu uzyskały dotychczas następujące Spółki:

1. Trzciana (powiat Rzeszów)
1. Zgłobień " "
3. Zegocina " Bochnia

4. Brzezine pow. Bochnia
5. Porąbka uszevska (powiat Brzesko)
6. Ostrów pow. Jarosław
7. Radochońce pow. Mościska
8. Hussaków „ „
9. Toporów „ Brody
10. Łukawica „ Limanowa
11. Szczyrzyc „ „
12. Wielowieś „ Tarnobrzeg
13. Zameczek „ Żółkiew
14. Macoszyn „ „
15. Krasna „ Nadwórna
16. Uście solne „ Bochnia
17. Rabka „ Myślenice
18. Wielopole skrz. pow. Ropczyce
19. Stopnica powiat Sambor
20. Tęgoborze „ Nowy Sącz
21. Korczyna „ Krosno
22. Niegowić „ Bochnia

Z pośród nich zostały już sądownie zarejestrowane i uzyskały definitywne przyjęcie do Patronatu Wydziału krajowego Spółki w Brzeziu, Porąbce uszevskiej, Zegocinej, Wielowski, Hussakowie i Tęgoborzy.

Spółka w Korczynie przyjęła ograniczoną, wszystkie zaś inne nieograniczoną porękę.

Z funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek nie otrzymała do tej chwili żadna Spółka pożyczki; dopiero bowiem po ostatecznem przyjęciu do Patronatu może się Spółka ubiegać o pożyczkę. Załatwieniem wniesionych podań jest właśnie Wydział krajowy zajęty.

IV.

Kiedy już zatem w sposób wyżej opisany powstało kilkanaście Spółek związanych pod Patronatem Wydziału krajowego, wówczas objawiła się potrzeba ułatwienia każdej Spółce, aby się mogła należycie zapoznać z sposobem załatwianiu swoich czynności a zwłaszcza z poprawnem prowadzeniem rachunkowości w Spółce. Przewidział to już Wysoki Sejm, wliczając w ryczałt przyznany na rok bieżący na wydatki Patronatu dla Spółek także koszt urządzenia praktycznego kursu nauki. Biuro Patronatu wypracowało więc a Wydział krajowy zatwierdził projekt urządzenia i program nauki pierwszego praktycznego kursu dla kierowników, rachmistrzów i kasyerów Spółek oszczędności i pożyczek. Kurs ten odbył się w Nowym Sączu w czasie od 4-go do 16-go grudnia b. r. a przeprowadzony rzeczywiście program nauki na tym kursie zawartym jest

Aleg. 6.

w al. 6. do niniejszego sprawozdania.

Zgłosiło się na ten pierwszy praktyczny kurs 37 kandydatów, z pośród których przyjęto 20 uczestników a mianowicie 19 uczestników przedstawianych przez tyleż Spółek związanych pod opieką Wydziału krajowego albo przynajmniej w przepisany sposób zgłoszonych jako też wysłanego na naukę przez Wydział powiatowy w Cieszanowie jego rachmistrza. Z pomiędzy przyjętych uczestników 18-tu otrzymało od Wydziału krajowego zasiłki na koszt podróży i utrzymania się w czasie nauki a 2-ch przybyło na koszt własny (względnie Wydziału powiatowego w Cieszanowie).

Cała nauka przeprowadzoną została siłami Biura Patronatu tj. pod kierownictwem Dr. Stefczyka przy pomocy lustratora p. Pietruszewicza a odbywała się w sali posiedzeń Rady powiatowej w Nowym Sączu. Kierunek nauki był wybitnie praktyczny i dzięki temu jak niemniej uznania godnej gorliwości

uczestników kurs odpowiedział w zupełności swemu zadaniu, czego dowodem był egzamin końcowy, odbyty w obecności posła sejmowego p. Stanisława Patoczka oraz miejscowego inspektora szko'nego okręgowego p. Józefa Zagrodzkiego. Z wyjątkiem jednego wszyscy zresztą uczestnicy wykazali dostateczne albo nawet dokładne wiadomości tak co do zadań organizacyi, manipulacyjnych czynności i przepisów skarbowych, jak zwłaszcza co do właściwej Spółkom Raiffeisenowskim rachunkowości.

Trzy ostatnie dni nauki (wliczając w to i dzień egzaminu) poświęcone były systematycznemu powtarzaniu całości przeprowadzonej w poprzednich dniach nauki; dlatego w ostatnich dniach uczestniczyli nauce — w myśl programu — jako nadzwyczajni słuchacze także inni członkowie organów zawiadowczych z kilku okolicznych Spółek.

Następne kursa zamierza urządzać Wydział krajowy w miarę zachodzącej potrzeby tj. w miarę tego, jak powstawać będą pod Patronatem Wydziału krajowego dalsze Spółki.

V.

Powyższe przedstawienie czynności podjętych i przeprowadzonych przez Wydział krajowy i jego biuro Patronatu świadczy o tem, że poruczona Wydziałowi krajowemu przez Wysoki Sejm sprawa popierania rozwoju Spółek oszczędności i pożyczek w naszym kraju przekroczyła już fazę czynności przygotowawczych i weszła w pełny tok wykonania. Wydziałowi krajowemu zależało na tem, aby tę sprawę, do której kraj słusznie przywiązuje tyle wagi, a która ma i może się przyczynić nietylko do ekonomicznego polepszenia ale i wogóle do podniesienia i uzdrowienia społecznych stosunków ludności włościańskiej, z należytą energią prowadzić i naprzód posuwać. Ale z drugiej strony sądzi Wydział krajowy, że z opisu podjętych prac i czynności, zawartego w poprzednich ustępach sprawozdania, wynika niemniej jasno, iż jeszcze większy nacisk położył Wydział krajowy na to, aby współdziałać przy tworzeniu jedynie żywotnych Spółek, mających warunki prawidłowego rozwoju a następnie niczego nie zaniedbać, co by przyjętym do Patronatu Spółkom mogło ułatwić i zapewnić dobre gospodarstwo, jako główny warunek trwałości i użyteczności każdej Spółki. Zadania i obowiązku swego w tym kierunku jest Wydział krajowy zupełnie świadom. Rzecz to jednak oczywista, iż w ten sposób wykonywana nad Spółkami opieka, wymaga i wymagać będzie — zwłaszcza w kilku pierwszych latach — obfitych środków i ofiar ze strony kraju, które wszakże powinny się sowiecie opłacić przez skuteczną, dodatnią i ożywioną działalność Spółek.

Dotychczasowa praktyka i doświadczenie są za krótkie, żeby mogły służyć za podstawę do przedłożenia już obecnie szczegółowego preliminarza Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek; dlatego w preliminarzu budżetu krajowego na rok 1900 wstawił Wydział krajowy tylko ryczałt (w kwocie 43.400 koron), podobnie jak to miało miejsce w budżecie tegorocznym. Za podstawę do obliczenia preliminarzanego na rok 1900 ryczałtowego wydatku przyjął Wydział krajowy z jednej strony rzeczywiste wydatki dotychczasowe, z drugiej zaś strony przypuszczenie, że w ciągu r. 1900 powstanie pod opieką Wydziału krajowego dalszych około 50 Spółek. Oprócz zwiększonego zatem wydatku na zasiłki dla tych Spółek, okaże się nieodzowna potrzeba powiększenia personalu Biura przez przyjęcie drugiego lustratora mającego także kwalifikacye do udzielania nauki na praktycznych kursach dla kierowników, rachmistrzów i kasyerów Spółek. Podniesie się również koszt podróży lustracyjnych, gdyż w ciągu r. 1900 oprócz wysyłania delegatów na założycielskie zebrania i w celach pouczenia ludności o zadaniach, organizacyi i działalności Spółek Raiffeisenowskich, zajdzie już potrzeba przeprowadzania lustracyj Spółek działających przyjętych do Patronatu. Z utrzymaniem i działalnością Biura połączone też będą dalsze wydatki na rozmaite druki, bądź służące do uregulowania i wykonywania czynności samego Biura, bądź też dla dostarczania ich Spółkom; nie zostały bowiem jeszcze wydane różne

druki i formularze, które będą miały zastosowanie dopiero przy zamknięciach rocznych i w ogóle w późniejszej działalności Spółki. Dla tych zaś około 50 Spółek dalszych, których zawiązanie w r. 1900 pod Patronatem Wydziału krajowego było przewidywanem przy obliczaniu preliminarzanego ryczałtu na wydatki Patronatu, zajdzie potrzeba urządzenia co najmniej 2-ch a raczej 3-ch praktycznych kursów nauki; w wydatku na ten cel trzeba zaś przede wszystkim uwzględnić koniecznie zasiłki (stypendya) dla uczestników kursu, którzy bądź całkiem nie mogą liczyć na osobiste korzyści z pracy swej w Spółkach, bądź tylko na całkiem nieznaczną korzyść i to zwykle dopiero w późniejszych latach istnienia Spółki i dlatego porzucając swe zajęcia i rodziny dla odbycia kursu, nie mogą nadto zazwyczaj ponosić kosztów podróży i pobytu swego na kursie.

Jeżeli Wydział krajowy przyjął za podstawę preliminarzanego ryczałtu tylko 50 spółek, których zawiązanie i przyjęcie do Patronatu jest na widoku, to kierował się przytem z jednej strony względami na oszczędność w wydatkach budżetu krajowego, z drugiej zaś strony potrzebą ogólnego działania i umiarkowanego postępowania w przeprowadzaniu akcji Patronatu. Można jednak z łatwością przewidzieć, że o pomoc przy zawiązywaniu Spółek pod opieką Wydziału krajowego wpłynie już w r. 1900 znacznie więcej takich zgłoszeń, które zasługiwać będą na uwzględnienie; już obecnie jest 26 takich zgłoszeń, któremi się Biuro Patronatu będzie musiało zająć w r. 1900.

1. Radomyśl nad Sanem	(pow. Tarnobrzeg),
2. Szczawnica Wyżna	(„ Nowy Targ),
3. Słotwina	(„ Żywiec),
4. Szczurowice	(„ Brody),
5. Hrumno	(„ Rudki),
6. Jordanów	(„ Myślenice),
7. Ryczów	(„ Wadowice),
8. Wyszatyce	(„ Przemyśl),
9. Szymbark	(„ Gorlice),
10. Olszanica	(„ Jaworów),
11. Lisowice	(„ Dolina),
12. Łanczyn	(„ Nadwórna),
13. Gródek-lwow. przedm.	(„ Gródek),
14. Jezupol	(„ Stanisławów),
15. Kamienica	(„ Limanowa),
16. Muszyna	(„ Nowy Sącz),
17. Szówsko	(„ Jarosław),
18. Hulcze	(„ Sokal),
19. Gliniany	(„ Przemyślany),
20. Tuczapy	(„ Jaworów).
21. Kamionka strumiłowa	(„ Kamionka str.),
22. Łoszniów	(„ Trembowla),
23. Rożnów	(„ Śniatyn).
24. Wesola	(„ Brzozów),
25. Jasienica	(„ „),
26. Liszki	(„ Kraków).

Z różnych objawów sądzić bowiem można, że zainicjowana przez Wysoki Sejm akcja spotyka się w całym kraju z sympatjami u tej właśnie ludności, dla której jest przede wszystkim przeznaczoną. Jestto tem bardziej znamienne, że Biuro Patronatu nie zaniedbuje wyjaśniać przy każdej sposobności, tak w swych wydawnictwach i korespondencyach, jak w ustnych przedstawieniach nie tylko korzyści takich Spółek, ale także znaczenia odpowiedzialności członków wstępujących do Spółki, w szczególności zaś organów powołanych do jej kierownictwa i nadzorowania. Nadto katastrofy, jakie dotknęły w ubiegającym roku cały szereg naszych instytucji finansowych nie mogły pozostać bez odstrasżającego wpływu na te koła ludności, które zresztą interesują się sprawą Spółek Raiffeisenowskich, a to tem bardziej, że nie braknie i takich żywiołów, które w rozwoju Spółek Raiffeisena widząc zatamo-

wanie źródła swych mętnych dochodów, nie pomijają żadnej sposobny, aby w sposób paraliżujący na ludność oddziaływać.

Jakkolwiek więc Wydział krajowy określił sobie na najbliższą przyszłość tylko skromniejszy i powolniejszy program akcji w porównaniu z spodziewanymi żądaniami i zgłoszeniami, to jednak nie trudno przewidywać, że następnie zajdzie potrzeba znaczniejszego rozszerzenia tej akcji i wówczas obecne środki okażą się niedostatecznymi; zawczasu zatem należy pomyśleć o ich powiększeniu. Nie ma jednak powodu, dlaczego cały ciężar i koszt tej akcji miałby spaść wyłącznie na kraj i jego budżet; również obowiązkiem jest państwa w tym względzie z krajem współdziałać. Właśnie zaś w grudniu b. r. otrzymał Wydział krajowy z odezwą Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 2. grudnia 1899 L. 12.454/pr. odpis memoriału c. k. Ministerstwa rolnictwa (z d. 23. października 1899 L. 22.519/2.546), w którym zawiera się program zamierzonej akcji rządowej w sprawie popierania rozwoju Spółek rolniczych. Między innymi sprawami objętymi tym memoriałem zwróconą jest przedewszystkiem uwaga na potrzebę stworzenia w Galicyi dobrej organizacji kredytu osobistego dla rolników przy pomocy Spółek oszczędności i pożyczek systemu Raffeisena i w tym kierunku Ministerstwo rolnictwa przedewszystkiem ofiarowało swą pomoc. Wprawdzie kraj nasz wyszedł już poza te początki akcji, o jakich w tym memoriale jest mowa i w znacznej części praktycznie już wykonywa to, co w tym memoriale jest doradzaniem, ale też tembardziej spodziewać się można, że odpowiednie wezwanie zwrócone do c. k. Rządu o przyczynienie się odpowiednimi środkami z funduszków państwowych do dalszego ciągu i rozwoju podjętej przez kraj akcji odniesie pożądaný skutek.

Rozpoczęta przez kraj w opisany sposób praca nad rozpowszechnieniem i rozwojem Spółek oszczędności i pożyczek jest niewątpliwie tylko wstępem i przygotowaniem do późniejszego rozwoju innych także spółek rolniczych różnego rodzaju i produkcyjnych, magazynowych i t. p., nad którymi wypadnie również Patronat ustanowić i rozciągnąć, aby im zapewnić potrzebną pomoc, opiekę i nadzór. Byłoby jednak przedwcześnie już dziś sprawę tę szczegółowo roztrząsać w tem pierwszym sprawozdaniu o działalności Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek; dlatego Wydział krajowy poprzestaje obecnie na przedłożeniu następujących wniosków:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego o działalności Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek za rok 1899 przyjmuje się do wiadomości.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby podjął odpowiednie starania u c. k. Rządu dla pozyskania na cele Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek wydatnej pomocy z funduszków państwowych;

3. w rubr. XV. poz. 283 wydatków budżetu funduszu krajowego wstawi się kwotę 43.400 koron do dyspozycji Wydziału krajowego na koszt utrzymania Biura Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek przy Wydziale krajowym, urządzenia kursów praktycznych dla funkcyonaryuszy Spółek, tudzież na koszt zakładania i lustracji Spółek.

Z Rady Wydziału kraj. król. Galicyi i Lodomeryi z W. ks. Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
S. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:
M. Onyszkiewicz, w. r.
Członek Wydziału kraj.

Instrukcja

o wykonywaniu Patronatu Wydziału krajowego nad Spółkami oszczędności i pożyczek.

I. Zadanie Patronatu.

§. 1. Zadaniem Patronatu Wydziału krajowego dla Spółek oszczędności i pożyczek jest:

1) udzielanie pomocy przy zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek, powstających na podstawie wzorowego statutu z inicjatywy miejscowych czynników, o ile do prawidłowego rozwoju Spółki znajdują się według uznania Patronatu sprzyjające warunki;

2) wykonywanie opieki i nadzoru nad Spółkami, przyjętymi do Patronatu Wydziału krajowego;

3) zasilanie Spółek w fundusze obrotowe, o ile się tego okaże potrzeba;

4) podejmowanie i wspieranie starań o przygotowanie i wytworzenie warunków potrzebnych do założenia i trwałego rozwoju Spółki tam, gdzie na razie nie ma po temu warunków, a gdzie istnienie i działalność Spółki przyniosłyby ludności szczególnie doniosłe korzyści.

II. Środki Patronatu.

§. 2. Do spełniania zadania służą Patronatowi Wydziału krajowego następujące środki:

1) ustanowione w tym celu organa Patronatu (§. 3.):

2) fundusz zapomogowy, objęty każdorocznym budżetem Patronatu, a przeznaczony na udzielanie zasiłków na koszt założenia Spółki;

3) fundusz pożyczkowy dla Spółek oszczędności i pożyczek, utworzony uchwałą Sejmu krajowego z dnia 16. marca 1899 celem udzielania kredytu Spółkom należącym do Patronatu.

III. Organa Patronatu.

§. 3. Organami Patronatu Wydziału krajowego są:

1) Biuro Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek przy Wydziale krajowym we Lwowie;

2) Wydziały powiatowe oraz ich delegaci i urzędnicy, upoważnieni przez Wydział krajowy do współdziałania z biurem Patronatu w tych powiatach, w których Reprezentacye powiatowe oświadczą swoją w tym kierunku gotowość.

3) delegaci Wydziału krajowego, mianowani dla pewnych okolic kraju i upoważnieni do udzielania Patronatowi i jego Biuru pomocy przy wykonywaniu nadzoru i opieki nad Spółkami.

IV. Przyjęcie Spółki do Patronatu.

§. 4. Do Patronatu Wydziału krajowego mogą być przyjętymi Spółki oszczędności i pożyczek:

a) nowozawiazane na podstawie wzorowych statutów, wydanych przez Wydział krajowy:

b) istniejące na podstawie statutów własnych, jeżeli je zastąpią statutem wzorowym, wydanym przez Wydział krajowy albo wprowadzą do własnych statutów zmiany wskazane przez Biuro Patronatu.

§. 5. Przyjęcie Spółki do Patronatu może nastąpić dopiero po dokonaniu sądowego zarejestrowania. Przed zarejestrowaniem a po uchwaleniu przez zgromadzenie założycielskie Spółki wzorowego statutu, względnie zaś zmian, zaleconych przez Biuro Patronatu, może spółka uzyskać przyrzeczenie przyjęcia do Patronatu z chwilą jej wpisania do rejestru właściwego sądu handlowego.

§. 6. Spółka zarejestrowana, która się stara o przyjęcie do Patronatu Wydziału krajowego winna w tym celu wnieść podanie do Biura Patronatu z dołączeniem:

a) statutu Spółki w odpisie, którego zgodność z oryginałem ma być potwierdzoną przez Zarząd Spółki;

b) uwierzytelnionego przez Zarząd Spółki odpisu rezolucyi sądowej, zarządzającej wpisanie Spółki lub uchwalonych przez nią zmian statutu do rejestru stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych:

c) uwierzytelnionego przez Zarząd Spółki odpisu protokołu z Walnego zebrania Spółki, które upoważniło Zarząd Spółki do wyjednania jej przyjęcia do Patronatu;

d) deklaracyi przystąpienia do Patronatu Wydziału krajowego, wystawionej podług wzoru dostarczonego przez Biuro Patronatu a podpisanej przez wszystkich członków Zarządu Spółki;

e) wykazu członków, deklarowanych przez nich udziałów, wykonywanego zawodu i stanu majątkowego na formularzu dostarczonym przez Biuro Patronatu, a podpisanym przez Zarząd Spółki;

§. 7. Spółka zarejestrowana, która przed przyjęciem do Patronatu rozpoczęła czynności, winna, oprócz wymienionych w §. 6. załączników do podania swego o przyjęcie do Patronatu, przedłożyć nadto sprawozdanie z czynności za czas ubiegły, udzielić wszelkich wyjaśnień co do stanu Spółki i jej interesów i dostarczyć zamknięcia rachunkowego za ostatni rok, jeżeli je już uskuteczniała.

§. 8. Spółka nierejestrowana, starająca się o przyrzeczenie przyjęcia do Patronatu Wydziału krajowego, winna wnieść w tym celu podanie do Biura Patronatu, zaopatrzone wymienionymi w §. 6. załącznikami z tą różnicą, iż w miejsce odpisu rezolucyi sądowej o zarejestrowaniu Spółki (§. 6 lit. b) przedkłada uwierzytelniony przez Zarząd Spółki odpis protokołu z założycielskiego zebrania, które uchwaliło statut i wybrało pierwszy Zarząd Spółki.

Złożona przez nierejestrowaną Spółkę deklaracya przystąpienia do Patronatu uważaną będzie za tymczasową; stanowcze zaś przyjęcie Spółki do Patronatu Wydziału krajowego może nastąpić dopiero po przedłożeniu odpisu rezolucyi sądowej o zarejestrowaniu i deklaracyi przystąpienia do Patronatu, podpisanej przez wszystkich członków Zarządu Spółki już po jej zarejestrowaniu.

§. 9. Deklaracya przystąpienia do Patronatu Wydziału krajowego (§. 6. lit. d) ma zawierać zobowiązanie Spółki, że:

1) poddaje się postanowieniom niniejszej instrukcyi oraz przepisom, jakie w miejsce postanowień niniejszej instrukcyi może Wydział krajowy wydać;

2) jak długo pozostaje pod Patronatem Wydziału krajowego, zobowiązuje się nie przeprowadzać żadnych zmian w postanowieniach niniejszego statutu inaczej, jak tylko za poprzedniem zezwoleniem Wydziału krajowego;

3) poddawać się będzie w każdym kierunku swej działalności kontroli i nadzorowi Wydziału krajowego i ustanowionych do tego przez Wydział krajowy organów, a więc także przestrzegać szczegółowych przepisów i poleceń wydawanych w tym celu przez Wydział krajowy lub upoważnione do tego przez Wydział krajowy jego organa;

4) dostarczać będzie Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkich aktów, ksiąg, sprawozdań, wykazów i rachunków, jakoteż pomocy przy wykonywaniu czynności nadzoru i kontroli.

§. 10. O przyjęciu do Patronatu Wydziału krajowego, względnie o przyrzeczeniu przyjęcia, decyduje Wydział krajowy na podstawie wniosków swego Biura patronackiego i opinii właściwego Wydziału powiatowego, której Biuro zasięga i wraz z swym wnioskiem Wydziałowi krajowemu przedkłada. O uchwale Wydziału krajowego zawiadomi Biuro Patronatu Spółkę i właściwy Wydział powiatowy.

V. Opieka i nadzór Patronatu nad Spółkami.

§. 11. Jak długo Spółka należy do Patronatu Wydziału krajowego, podlega jego nadzorowi i korzysta z jego opieki w każdym kierunku swej działalności.

§. 12. Biuro Patronatu udziela Spółkom prawnej i fachowej pomocy we wszystkich sprawach objętych działalnością Spółki. W tym celu:

a) dostarcza im wszelkich potrzebnych książek i druków za zwrotem wyłożonych kosztów wydawnictwa lub nabycia;

b) pośredniczy w stosunkach Spółek z władzami politycznymi, sądowymi i skarbowymi, bądź to przez osobistą u tych władz interwencyę w sprawach Spółki, bądź też przez udzielanie pomocy i rady przy wnoszeniu podań, rekursów i zażaleń;

c) sprawdza roczne zamknięcia i bilanse Spółek, udzielając wskazówek i pomocy przy ich zestawieniu;

d) udziela odpowiedzi i wyjaśnień na szczegółowe zapytania otrzymywane od Spółki;

e) wydaje książki, broszury, czasopisma i okólniki zawierające pożyteczne dla Spółek wiadomości a zwłaszcza służące do utrzymania i wzmocnienia świadomości zasad i celów, właściwych wiejskim Spółkom oszczędności i pożyteczności.

f) urządzi wędrowną kursa nauki dla kasyerów, rachmistrzów i kierowników Spółek;

g) odbywa konferencye i zjazdy delegatów Spółek dla porozumiewania się w sprawach wspólnych i wymiany wzajemnego doświadczenia.

§. 13. Wydział krajowy wydaje za pośrednictwem Biura Patronatu szczegółowe instrukcje i regulaminy odnoszące się tak do prowadzenia rachunków i kasy, jak i do załatwiania innych czynności w Spółkach, które do wydanych w ten sposób przepisów obowiązane są ściśle się zastosować.

§. 14. W szczególności zaś oznacza Patronat Wydziału krajowego najwyższą granicę, do jakiej sięgać może suma wszystkich wkładek oszczędności w Spółce, która może tę granicę tylko za zezwoleniem Patronatu zmieniać.

15. Również tylko za wiedzą i zgodą Patronatu może Spółka zaciągać pożyczki dla powiększenia swego kapitału obrotowego.

§. 16. Przez organa swoje wykonywa Wydział krajowy nadzór nad wszystkimi czynnościami Spółki, czuwając przede wszystkim nad:

1. przestrzeganiem obowiązujących ustaw, statutów i przepisów wydanych przez Patronat;

2. należytem spełnianiem obowiązków przez wszystkie organa Spółki;

3. bezpieczeństwem i użyciem funduszy Spółki i wogóle nad całą jej gospodarką.

W tym celu Biuro Patronatu przeprowadzać będzie przez swoich lustratorów lub upoważnionych do tego delegatów i mężów zaufania lustracy Spółki, które polegać będą na zbadaniu stanu i majątku Spółki, przeprowadzeniu rewizji ksiąg, skontrolowaniu kasy i sprawdzeniu aktów oraz wszelkich dokumentów Spółki.

Osobna instrukcja ureguje szczegółowo sposób przeprowadzania lustracji.

§. 17. Spółka i jej organa mają obowiązek współdziałać z organami Patronatu przy przeprowadzeniu lustracji, udzielać im wszelkiej pomocy, jaka się okaże potrzebną, wyjaśnić, jakich przeprowadzających lustrację zażąda i umożliwić odbycie w każdej chwili skontrolowania kasy.

Obowiązkiem Spółki jest następnie zastosować się do szczegółowych wskazówek i poleceń, jakie Biuro Patronatu wyda na podstawie przeprowadzonej przez jego organa lustracji.

W razie potrzeby obowiązany jest przełożony Zarządu, względnie przewodniczący Rady nadzorczej lub ich zastępcy zwołać na żądanie delegata Biura patronackiego posiedzenie Zarządu względnie Rady nadzorczej Spółki a na żądanie Biura Patronatu ma być zwołanem przez uprawnionych do tego Walne Zebranie Spółki z zachowaniem obowiązujących w tym względzie przepisów statutu.

§. 18. Do obowiązków Spółki wobec Patronatu należy wreszcie:

1. przedkładać Biuru Patronatu zamknięcia roczne po ich sprawdzeniu przez Zarząd Spółki a przed ich przedłożeniem Radzie nadzorczej i zatwierdzeniem przez Walne zebranie Spółki;

2. składać roczne sprawozdania z czynności w formie wskazanej i w terminie przepisany przez Biuro Patronatu;

3. dostarczać wykazów statystycznych i innych wyjaśnień na każde żądanie Biura Patronatu;

4. zawiadamiać Biuro Patronatu o każdym Walnem zebraniu Spółki z podaniem porządku dziennego w terminie oznaczonym w §. 36 statutu wzorowego.

VI. Zasiłki na koszt założenia lub reorganizacyi Spółek.

§. 19. Nowozawiązana Spółka oszczędności i pożyczek, przyjęta do Patronatu Wydziału krajowego, ma prawo do jednorazowego zasiłku na koszt założenia i urządzenia Spółki w kwocie 200 zł. (400 koron) w. a. Odpowiedni zasiłek może Wydział krajowy przyznać także tym wiejskim Spółkom kredytowym, które przed przystąpieniem do Patronatu opierały się na własnym statucie odmiennym od wzorowego, a wskutek przystąpienia do Patronatu zmuszone były przeprowadzić reorganizację Spółki i ponieść wynikające stąd wydatki.

§. 20. O przyznaniu zasiłku decyduje Wydział krajowy. Prośba o przyznanie zasiłku może być jednak wyrażoną już w podaniu o przyjęciu do Patronatu Wydziału krajowego; w takim razie przyjęcie do Patronatu pociąga zarazem wypłatę zasiłku dla Spółki. Przed złożeniem deklaracyi przystąpienia nie może nastąpić wypłata zasiłku.

§. 21. Zasiłki wypłacane będą w ten sposób, że Spółka otrzyma w gotówce tylko tę kwotę, jaka pozostanie po stąceniu z zasiłku należności za wszelkie druki, stampilię i żelazną kasę ogniotrwałą, których Spółce dostarczy Biuro po własnym koszcie nabycia. Spółka obowiązana jest potwierdzić Wydziałowi krajowemu, względnie Biuru Patronatu, odbiór zasiłku w pełnej jego wysokości natychmiast po otrzymaniu.

§. 22. Spółka ma obowiązek zwrócić otrzymany zasiłek w pełnej wysokości w ciągu 6-ciu miesięcy od chwili zawiadomienia jej o uchwale Wydziału krajowego, orzekającej, iż jego Patronat nad Spółką ustaje z powodu działania Spółki sprzecznego z zobowiązaniami, przyjętymi w deklaracyi przystąpienia do Patronatu i nie zastosowania się do przepisów, wydawanych przez Wydział krajowy.

§. 23. Zwracane przez Spółkę zasiłki wpływają do funduszu zapomogowego (§. 2., ust. 2). objętego budżetem Biura Patronatu, dopóki Sejm krajowy inaczej nie postanowi.

VII. Pożyczki z funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek.

§. 24. Spółki przyjęte do Patronatu Wydziału krajowego mogą otrzymywać pożyczki z „funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek” ustanowionego uchwałą Sejmu krajowego z dnia 16. marca 1899.

§. 25. Udzielenie i wysokość pożyczki zależy od wartości, jaką przedstawia majątek i poręka członków Spółki i od uznania Wydziału krajowego.

§. 26. Pożyczki udzielone z „funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek” będą oprocentowane według stopy procentowej, którą ustanawia Wydział krajowy; odsetki pobierane będą z dołu.

§. 27. Pożyczki wypłacać a zapadłe raty i odsetki ściągać będzie Bank krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Księstwem Krakowskim, który także prowadzić będzie całą rachunkowość połączoną z administracją „Funduszu pożyczkowego” i udzielaniem z niego pożyczek dla Spółek.

§. 28. Inne warunki uzyskania i spłaty pożyczek określi osobna instrukcja.

VIII. Uchylenie Patronatu Wydziału kraj. nad Spółką.

§. 29. Jeżeli Spółka uchyla się od przeprowadzenia kontroli albo nie stosuje się do wskazówek i instrukcyj, otrzymywanych od Wydziału krajowego lub upoważnionych przez Wydział krajowy organów, we wszelkich sprawach objętych działalnością Spółki, zwłaszcza zaś co do postępowania przy udzielaniu pożyczek lub ich ściąganiu, jak co do prowadzenia ksiąg i kasy oraz przyjmowania wkładek oszczędności lub co do przestrzegania statutu, może Wydział krajowy uchwalić, że Patronat jego nad Spółką ustaje.

§. 30. Skutkiem uchwały Wydziału krajowego o ustaniu jego Patronatu nad Spółką:

1) następuje wypowiedzenie kredytu udzielanego Spółce z funduszu pożyczkowego, a Spółka jest obowiązana kredyt ten spłacić w ciągu 6 miesięcy od zawiadomienia jej o uchwale Wydziału krajowego;

2) obowiązana jest Spółka w tymże 6-cio miesięcznym terminie zwrócić Wydziałowi krajowemu zasiłek otrzymany na pokrycie kosztów założenia Spółki.

§. 31. Uchwała Wydziału krajowego o ustaniu jego Patronatu nad Spółką ma być podaną do wiadomości Spółki na ręce jej Zarządu i na ręce przewodniczącego Rady nadzorczej a nadto do wiadomości Sądu handlowego, w którego rejestrze Spółka jest zapisaną i właściwego Wydziału powiatowego — a wreszcie ma być ogłoszoną w gminach wchodzących w zakres działalności Spółki.

Lwów, dnia 4. sierpnia 1899.

**Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem
we Lwowie.**

§. 8.

Bank krajowy obowiązany jest prowadzić następujące księgi dla funduszu pożyczkowego dla wiejskich „Spółek oszczędności i Pożyczek“, zostających pod Patronatem Wydziału krajowego:

- a) Dziennik czynności względnie osobny rachunek w Conto Corrente;
- b) Terminarz przypadających spłat od dłużnych Spółek;
- c) Księgę główną;
- d) Księgę bilansów.

§. 9.

Bank krajowy obowiązany jest przedkładać Wydziałowi krajowemu półroczne wyciągi z rachunku funduszu i sporządzać roczne zamknięcia rachunkowe funduszu, które jako załącznik bilansu bankowego Wydziałowi krajowemu corocznie wraz z zamknięciem rachunkowym Banku przedkładane będą.

§. 10.

Wydział krajowy względnie Biuro Patronatu Wydziału krajowego nad „Spółkami oszczędności i Pożyczek“ ma prawo we wszystkie rachunki tego funduszu wglądać, księgi badać jakoteż wszelkie do aktywów funduszu należące skrypta lub walory sprawdzać.

Bank krajowy obowiązany jest zawiadamiać Wydział krajowy o każdej uskutecznionej z funduszu tego wypłacie, względnie o każdej pobranej na jego rzecz kwocie, a nadto obowiązany jest udzielać na żądanie, czy to w drodze korespondencji, czy w drodze krótkiej wszelkich wyjaśnień Wydziałowi krajowemu, względnie Biuru patronatu Wydziału krajowego nad „Spółkami Oszczędności i pożyczek“, co do stanu poszczególnych pożyczek z funduszu udzielonych ich spłaty, jakoteż we wszelkich sprawach dotyczących administracji funduszu.

§. 11.

Za administrację stałym funduszem pożyczkowym dla „Spółek Oszczędności i pożyczek“ nie będzie Bank krajowy pobierać żadnej prowizyi.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskiem.

We Lwowie dnia 9, września 1899.

PRZEPISY

o pożyczkach z »Funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek«.

§. 1. Z ustanowionego uchwałą sejmową z dnia 16. marca 1899 »Funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek« udzielane będą w miarę zasobów pożyczki tylko tym Spółkom oszczędności i pożyczek, które należą do Patronatu Wydziału krajowego.

§. 2. Wysokość pożyczki zależy od uznania Wydziału krajowego i od wartości, jaką według oszacowania Biura Patronatu przedstawia własny majątek Spółki razem z udziałami i poręką wszystkich jej członków; z reguły nie może pożyczka udzielona jednej Spółce przekraczać kwoty 2000 zł., a tylko w wyjątkowych razach może Wydział krajowy przyznać wyższą pożyczkę.

§. 3. Pożyczki udzielane będą na przeciąg czasu nie dłuższy, niż 5 lat.

§. 4. Podanie o pożyczkę winno być wniesione przez Spółkę do Wydziału krajowego na ręce »Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek przy Wydziale krajowym we Lwowie«. W podaniu należy wymienić kwotę, sposób i terminy spłaty żądanej pożyczki oraz wysokość innych funduszy obrotowych, jakimi Spółka w chwili wniesienia podania rozporządza. Dołączyć zaś należy do podania:

1) wykaz członków z wymienieniem stanu (zatrudnienia) każdego członka oraz przybliżonej wartości jego nieruchomego majątku; jeżeli Spółka poprzednio już przedkładała Patronatowi wykaz członków, wówczas w tym wykazie można się ograniczyć na tych tylko członków, którzy po przedłożeniu poprzedniego wykazu do Spółki przystąpili;

2) zamknięcie rachunkowe za ostatni rok ubiegły, jeżeli Spółka przed wniesieniem podania zestawiała, lub według statutu powinna była zestawić roczne zamknięcie rachunkowe.

§. 5. O przyznaniu pożyczki i warunkach jej udzielenia rozstrzyga swobodnie Wydział krajowy na podstawie wniosków swego Biura Patronatu, które Spółkę o uchwale Wydziału krajowego zawiadamia.

§. 6. Spółka, której przyznana została pożyczka, ma wystawić i podpisać skrypt dłużny podług wzoru dostarczonego przez Biuro Patronatu. Podpisany skrypt przesyła Spółka pod adresem Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem we Lwowie, który Spółce kwotę pożyczki wypłaci. Odbiór pożyczki winna Spółka odwrotnie Bankowi potwierdzić.

§. 7. Wszelkie koszty, połączone z spisaniem skryptu dłużnego i podniesieniem pożyczki, ponosi wyłącznie Spółka z własnych funduszy.

§. 8. Spłata pożyczki może nastąpić stosownie do życzenia Spółki i uznania Wydziału krajowego w równych ratach kwartalnych, półrocznych lub rocznych; termin zapłaty pierwszej raty może być ustanowionym w każdym razie za rok od daty skryptu.

§. 9. W terminach zapłaty każdej raty pożyczki opłacać będzie Spółka z dołu od każdorazem dłużnej kwoty kapitału pożyczkowego odsetki w wysokości oznaczonej przez Wydział krajowy.

§. 10. Wszelkie wpłaty na rachunek pobranej pożyczki, wynikające z zeznanego skryptu dłużnego przesyła lub uiszcza Spółka bezpośrednio do kasy Banku krajowego, który Spółce odbiór pieniędzy potwierdza

§. 11. W razie niezapłacenia w terminie którejkolwiek raty kapitału lub odsetek, może Bank krajowy zażądać od Spółki bezzwłocznie zwrotu całego kapitału dłużnego wraz z procentami i przynależnościami.

12. W wyjątkowych wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, może Wydział krajowy na prośbę Spółki, wniesioną zawczasu i popartą przez Biuro Patronatu, prolongować pożyczkę lub odroczyć termin uiszczenia przypadającej raty kapitału i procentów.

§. 13. Otrzymana pożyczka może być przez Spółkę użyta także jako podkład dla zabezpieczenia rachunku bieżącego, o którym traktują osobne przepisy.

Lwów, dnia 4. sierpnia 1899.

**Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem
we Lwowie.**

LW. 44.875/99.

Okólnik

w sprawie akeyi Wydziału krajowego dla popierania rozwoju
Spółek oszczędności i pożyczek do Wydziału powiatowego w

Powszechnie i coraz żywiej odczuwana potrzeba dopomożenia rolniczej a przede wszystkim włościańskiej ludności naszego kraju do podźwignięcia się z przykrego i pogarszającego się położenia spowodowała Wysoki Sejm krajowy do szukania energicznych środków zaradczych, któreby jak najskuteczniej, a przytem stosunkowo najrychlej zdołały wpłynąć na poprawę doli i warunków pracy ekonomicznej wśród tej warstwy ludności. Bardzo obfite doświadczenie prawie wszystkich krajów europejskich dostarczyło przekonujących dowodów, że istotnie niepospolite i wśród nader rozmaitych warunków i stosunków wypróbowane zalety spółek systemu Raiffeisena czynią je najdzielniejszym środkiem podniesienia materyalnego dobrobytu i rozkrzewienia najcenniejszych cnót ekonomicznych wśród rolniczej, osobiwie zaś wśród włościańskiej ludności; stwierdzają to samo także te spółki, które sporadycznie od kilku lat w naszym kraju powstając, rozwinęły się pomyślnie.

Spółki oszczędności i pożyczek, ograniczając statutami swą działalność zawsze na małe okręgi, mogą przeto przede wszystkim uregulować i uporządkować stosunki kredytowe i gospodarstwo pieniężne w okręgu spółki. Z jednej strony bowiem wpływają znakomicie na rozbudzenie, ożywienie i podtrzymanie ducha oszczędności, zatrzymują w parafii często przedtem odpływającą z niej gotówkę, wydobywają ją z ukrycia, chronią niejednokrotnie przed zmarnowaniem i tym sposobem stają się zbiornikiem dla chwilowo zbędnych kapitałów, a nawet przyciągają z zewnątrz inne kapitały do swoich okręgów. Z drugiej zaś strony spółki Raiffeisenowskie umią i są zdolne oddawać nagromadzone i ściągnięte kapitały w ręce tych, którzy odznaczając się obok rzetelności przezornością, trzeźwością i gospodarnością, najlepiej potrafią użyć otrzymanego grosza; przeciwnie zaś ludziom nieudolnym, lekkomyślnym i mniej uczciwym spółki te utrudniają korzystanie z kredytu. Dogodne warunki kredytu udzielanego przez te spółki, jego taniość, zastosowanie do potrzeb i stosunków gospodarczych włościanina, zachęcają do korzystania z niego te właśnie elementa na wsi, które dotąd pospolicie wystrzegały się o ile możności kredytu, znając go przeważnie z ujemnej strony, a w których rękę kredyt dobry może właśnie stać się dźwignią produkcji i dobrobytu ekonomicznego. Pod wpływem działalności spółki Raiffeisenowskiej porządkują się interesa i stosunki gospodarcze w jej okręgu, budzi się u jego ludności ochota do większej usilności w pracy, duch i zmysł przedsiębiorczości, zrozumienie doniosłości zbiorowej pracy i wspólności interesów.

To były względy i pobudki, które skłoniły Wysoki Sejm do wkroczenia na drogę wydatnego i usilnego popierania rozwoju spółek Raiffeisenowskich w naszym kraju, one stanowią też będą cel i myśl przewodnią tej całej akcji, jaką Wydział krajowy w wykonaniu uchwał sejmowych właśnie rozpoczyna, przyjmując opiekę i nadzór t. j. Patronat nad spółkami oszczędności i pożyczek, które się zawiążą na podstawie wzorowego statutu, wydanego przez Wydział krajowy i zostaną przyjęte do Patronatu.

Środki zaś, jakich Wydział krajowy zamierza w tym celu użyć i jakie ma do rozporządzenia, są następujące:

1. Przedewszystkiem utworzył Wydział krajowy osobne „Biuro Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek przy Wydziale krajowym we Lwowie“. Zdaniem tego Biura będzie zatem udzielać stronom interesowanym i zgłaszającym się wszelkich informacji o zakładaniu i prowadzeniu spółek, dostarczać potrzebnych druków i formularzy, ułatwiać stosunki z władzami, pomagać w układaniu zamknięć rachunkowych, lustrować i kontrolować na miejscu spółki przyjęte do Patronatu.

2. Należącym do Patronatu spółkom udzielać będzie Wydział krajowy zasiłków w wartości 400 koron (200 złr.) w formie żelaznej kasy ogniotrwałej, wszelkich potrzebnych druków, oraz gotówki na inne koszty założenia,

3. Wreszcie przyznawać będzie Wydział krajowy tymże spółkom pożyczki lub kredyt w rachunku bieżącym z utworzonego w tym celu przez Wysoki Sejm funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek. Fundusz ten wynosi 2,000.000 koron (1,000.000 złr.), a tworzy się z rocznych dotacji po 40.000 koron (20.000 zł.)

Uchwałami swojemi stworzył Wysoki Sejm dla społeczeństwa naszego warunki i szerokie pole do pracy nad podźwignięciem dobrobytu krajowego a szczególnie ludu włościańskiego i wyraźnie wskazał Reprezentacye i Wydziały powiatowe jako te czynniki, które przedewszystkiem do tej pracy są powołane i wezwane.

Współdziałanie Reprezentacyj i Wydziałów powiatowych jest potrzebnem do spełnienia zadania Wydziału krajowego w następujących kierunkach.

Naprzód rozchodzić się będzie o jak najdokładniejsze ocenianie i sprawdzanie warunków dla powstania i prawidłowego rozwoju spółki zawiązującej się z inicjatywą miejscowych czynników. Z największą bowiem starannością unikać należy tworzenia i popierania spółek tam, gdzie do ich trwałego i zdrowego rozwoju nie ma jeszcze warunków a przeciwnie dążyć usilnie do tego, aby powoływać do życia i popierać działalność organizmów żywotnych. Nie przypuszczając nawet nigdzie przy staraniach o założenie spółki pobudek niewłaściwych i z istotnym jej celem nie mających wspólnego, nie trudno przewidzieć, że otwarta uchwałami sejmowymi sposobność uzyskania zapomogi na koszt założenia oraz pożyczki na zasilenie funduszu obrotowego spółki, może tu i ówdzie wywołać dobremi intencjami kierowane ale zbyt pochopne, nie dające rękojmi trwałego powodzenia, zabiegi jednostek w celu założenia Spółki oszczędności i pożyczek. Więc nie dosyć stwierdzić dobre chęci i rzetelny zapał dla sprawy a przynajmniej należyte jej zrozumienie ale obok tego skonstatować trzeba, czy można liczyć na ciągłość w pracy, zależną z jednej strony od osobistych stosunków, rodzaju zajęcia, zawodu i t. p. a z drugiej strony od osobistych przymiotów inicjatorów. Nie ma też jeszcze potrzebnych do założenia spółki warunków tam, gdzieby cały ciężar jej prowadzenia na jednej chociażby najdzielniejszej musiał spocząć osobistości; powinny się znaleźć przynajmniej trzy osoby chętne i uzdolnione do zajęcia trzech najważniejszych w każdej spółce stanowisk: kasyera, przełożonego Zarządu i przewodniczącego Rady nadzorczej. Nie rozchodzi się przymtem koniecznie o wyższe wykształcenie wystarczy dokładne wykształcenie elementarne, z którem wszakże łączyć się musi sumienność w pełnieniu przyjętych obowiązków i zupełne zaufanie ze strony miejscowej ludności. U reszty członków Zarządu i Rady nadzorczej pożądaną są te same przymioty i kwalifikacje, lecz

potrzebną jest przede wszystkim dobra znajomość stosunków gospodarczych i osobistych w okręgu spółki.

Wreszcie warunkiem powodzenia i prawidłowego rozwoju spółki jest odczuta i zrozumiana przynajmniej przez część ludności włościańskiej potrzeba utworzenia lokalnej instytucji z temi celami, które są właściwe spółkom Raiffeisenowskim, więc przede wszystkim zdrowej organizacji kredytu. Nie można od razu żądać ani się spodziewać w przeważnej części wypadków ogólnego zainteresowania się całej ludności w gminie czy parafii dla inicjatywy czynniejszych jednostek, które podejmą myśl i staranie zawiązania spółki; owszem przewidywać należy w wielu wypadkach obojętność a nawet przeciwności, z jakimi się zwykle spotyka rzecz nowa, chociaż dobra i zbawienna, czem jednak byłoby szkodliwem się zrażać i odstręczać od wykonania zamiaru pożytecznego i zresztą mającego warunki powodzenia. Ale gdzie nawet wśród światlejszej części ludności włościańskiej nie istnieje jeszcze przychylnie dla sprawy usposobienie, zrozumienie i uznanie potrzeby założenia oraz użyteczności i sposobu działania spółki, tam lepiej wstrzymać się z rozpoczęciem dzieła aż do chwili pomyślniejszej.

Natomiast najwięcej przygotowanym terenem dla powstania spółek Raiffeisenowskich będą te miejscowości, gdzie istnieją lokalne, swojskie lecz nienależycie zorganizowane i nawet pozbawione prawnej podstawy drobne instytucje kredytowe np. gminne kasy pożyczkowe, które w braku dostatecznych własnych funduszy, przyjmują wkładki oszczędności lub zaciągają pożyczki prywatne, albo kasy pożyczkowe przy Kółkach rolniczych i innych stowarzyszeniach. Wiadome Wydziałowi krajowemu w niektórych wypadkach istnienie tego rodzaju lokalnych instytucji kredytowych bez prawnej podstawy i bez należytej organizacji, świadczy właśnie najdosadniej o odczutej potrzebie instytucji kredytowej, podobnej do spółki Raiffeisenowskiej, której może nie zaprowadzono dotąd dlatego tylko, że o istnieniu i urządzeniu takich spółek nie wiedziano.

Lecz obok skrupulatnego oceniania warunków trwałego rozwoju spółki będzie dalszem, nie mniej ważnem zadaniem Patronatu zwrócić uwagę na te okolice i miejscowości naszego kraju, gdzie na razie nie ma jeszcze warunków koniecznych do prosperowania i użytecznej działalności spółki Raiffeisenowskiej, gdzie wszakże istnieje niewątpliwa jej potrzeba i gdzie działalność prawidłowa spółki szczególnie doniosłe oddać by mogła ludności usługi. Są to zwłaszcza te okolice i miejscowości, gdzie w braku dobrej organizacji kredytowej, najwięcej grasuje lichwa, gdzie dla pewnych gałęzi gospodarstwa wiejskiego istnieją wyjątkowo korzystne przyrodzone i ekonomiczne warunki, ale brak kapitału obrotowego, gdzie ma siedzibę przemysł domowy, skrzepowany jednak brakiem kapitału i wyzyskiem pośrednictwa handlowego, zagarniającego dla siebie główne z pracy produkcyjnej korzyści itp. Tam tedy wszędzie uważa Patronat Wydziału krajowego za swe zadanie przyczynić się do stopniowego wytwarzania i przygotowywania warunków dla powstania i pożytecznej działalności Spółki oszczędności i pożyczek. Ku temu celowi służyć będą odpowiednie wydawnictwa Biura Patronatu, wędrownie kursa nauki, współdziałanie zawodowych stowarzyszeń rolniczych i towarzystw oświaty ludowej i inne tym podobne środki.

W obu zatem wyżej wskazanych kierunkach uważa Wydział krajowy za wielce pożądaną i potrzebną pomoc i współdziałanie Reprezentacji i Wydziałów powiatowych, jako najlepiej znających stosunki powiatu i osobistości, które przy zakładaniu i prowadzeniu spółek mogą być czynnymi.

Zainicjowana przez Wysoki Sejm sprawa wyklucza wszelkie uboczne względy i tendencje, któreby tylko wypaczyć musiały jej cel i utrudniać jej rozwój. Swoją siłę i zbawienną skuteczność czerpie ona przede wszystkim w duchu głębokiej a czynnej, chrześcijańskiej miłości bliźniego, która powinna działalność spółki przenikać, być drogowskazem i źródłem moralnego zadowolenia dla kierowników a ciepłem ożywiającem wszystkich członków spółki. Na tym fundamencie i tą drogą pragnie Wydział krajowy prowadzić powierzona sobie akcję i spodziewa się, że ona złączy w wspólnej pracy wszystkie o dobro kraju i jego włościańskiej ludności istotnie dbały żywioły.

Wdzięczne pole pracy, odpowiadające także intencjom ustawodawstwa o powiatowej autonomii, otwiera się zatem dla Reprezentacy i Wydziałów powiatowych. Skoro zaś Wysoki Sejm wyraził wolę i życzenie, aby Reprezentacye powiatowe współdziałały z Patronatem Wydziału krajowego w popieraniu rozwoju i działalności Spółek oszczędności i pożyczek, skoro przytem Reprezentacya i Wydział powiatowy zawsze poczuwał się do obowiązku zajmowania się dolą ludności włościańskiej, więc nie może Wydział krajowy wątpić, iż Wydział powiatowy nie tylko nie zechce się uchylić od obowiązku współdziałania, lecz przeciwnie sam upominałby się o odpowiedni udział w akcyi Wydziału krajowego. Jakkolwiek tedy Wydział krajowy jest pewnym szczeremu i żywego zainteresowania się akcyą ze strony Wydziału powiatowego, to jednak pragnąc mieć to w tym wypadku wyraźnie stwierdzonem, wzywa niniejszem Wydział powiatowy do przedłożenia sprawy poruszonej tym okólnikiem Radzie powiatowej, któraby osobną uchwałą, powziętą na swoim najbliższem posiedzeniu, orzekła, iż gotową jest w kierunku przez Wydział krajowy i jego Biuro Patronatu wskazanym nieść pomoc i współdziałać z Wydziałem krajowym w popieraniu rozwoju i działalności Spółek oszczędności i pożyczek.

Wydział krajowy przygotował już wzorowy statut dla spółek, formularze kasowe, rachunkowe i manipulacyjne, oraz instrukcyę o wykonywaniu Patronatu; druki te już w ciągu bieżącego miesiąca będą gotowe. W ciągu zaś bieżącego roku wyda Wydział krajowy podręcznik, zawierający wyczerpujące, wzorami zaopatrzone pouczenie o zakładaniu i prowadzeniu Spółek oszczędności i pożyczek. Wszystkie wydawnictwa Patronatu drukowane będą tak w polskim jak i w ruskim języku. Skoro tylko opuszczą prasę, przesze je Biuro Patronatu do użytku Wydziału powiatowego.

Lwów dnia 10. lipca 1899.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Mieczysław Onyszkiewicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

LW. 60040/99.

Do wszystkich Konsystorzów biskupich i metropolitalnych w kraju.

Na posiedzeniu z dnia 16 marca b. r. powziął Wysoki Sejm krajowy uchwały zdążające do popierania rozwoju i działalności Spółek oszczędności i pożyczek (systemu Raiffeisena) w naszym kraju a wykonywanie tego zadania porucił Wydziałowi krajowemu. W tym celu oddał Wysoki Sejm krajowy do dyspozycji Wydziału krajowego odpowiednie środki pieniężne na urządzenie osobnego Biura Patronatu dla spółek oszczędności i pożyczek, na potrzebne wydawnictwa i na zasiłki dla powstających pod Patronatem Wydziału krajowego Spółek; nadto zaś utworzył osobny fundusz pożyczkowy w kwocie jednego miliona zł. dla zasilania Spółek w kapitał obrotowy.

Jakie powody skłoniły Wysoki Sejm do podjęcia tej akcji, w jakim kierunku i duchu Wydział krajowy swoją akcyę zamierza wprowadzić, wyluszczyliśmy dokładniej w okólniku do Wydziałów powiatowych z dnia 10. lipca br. LW. 44875/99, który w odpisie mamy zaszczyt załączyć. Jednakże Wydział krajowy świadom jest tego, że powodzenie podjętej pracy zależeć będzie głównie od poparcia, jakiego jej udziela wszystkie sfery naszego społeczeństwa, a przede wszystkim duchowieństwo. Gdziekolwiek Spółki Raiffeisenowskie silnie się rozwinęły, zawdzięczają to w znacznej części żywemu udziałowi i pracy parafialnego duchowieństwa w tych instytucjach, dla których najczęstszym statutowo ograniczonym okręgiem działalności jest okrąg jednej parafii, a które według intencji swego twórcy i z ducha, jaki je ożywia, są i mają pozostać wyrazem czynnej, praktycznej miłości bliźniego. Tem bardziej tedy w naszym kraju pożądanym i wprost nieodzownym jest czynny i żywy współudział duchowieństwa parafialnego w zarządzie i nadzorowaniu tych Spółek, jeżeli ich rozwój ma być pomyślnym i prawidłowym a działalność skuteczną i zbawienną. Udział bowiem duchowieństwa w zarządzie lub nadzorowaniu Spółki wzmocni do niej zaufanie ludności, przyczyni się do podtrzymania w niej właściwego Spółkom Raiffeisena ducha i charakteru, pozwoli Spółce zużytkować tę dokładną znajomość osobistej wartości i gospodarczych stosunków, jaką co do ludności parafialnej posiadają zazwyczaj jej duszpasterze; duchowieństwo wreszcie stanowić będzie w Spółce ten żywioł inteligenty i ożywiony obywatelskimi uczuciami, bez którego Spółka nie może się obejść a o który częstokroć na wsi w kraju naszym nie łatwo.

Wydział krajowy jest przekonany, że duchowieństwo nasze bez osobnej zachęty nawet, nie pozostałoby obojętnem dla podjętej przez kraj akcji i nie brak już sporadycznych dowodów życzliwego usposobienia, a nawet wprost zapalań dla celów i rozwoju Spółek Raiffeisenowskich w naszym kraju pomiędzy duchowieństwem parafialnem. Gdy jednak rozchodzi się o akcyę mającą objąć cały

kraj, o sprawę, do której Wysoki Sejm i Wydział krajowy szczególniejszą przywiązują wagę, przeto Wydział krajowy postanowił zwrócić się do Najprzewielebniejszego Konsystorza z uprzejmą prośbą, o poparcie i pomoc w spełnianiu podjętego zadania. Zachęta wychodząca z miejsca autorytatywnego dla duchowieństwa parafialnego, nacisk położony na sprawę także przez Władzę zwierzchnią kościelną, najniezawodniej wywołałyby ogólne i trwałe zainteresowanie się sprawą, która także dla uzdrowienia i polepszenia społecznych stosunków, dla osiągnięcia zgodnego współdziałania w pracy ekonomicznej i obywatelskiej wszystkich warstw ludności wiejskiej, ma pierwszorzędne znaczenie.

A wreszcie jak z jednej strony to moralne i czynne poparcie duchowieństwa przyczynić się może jak najskuteczniej do podniesienia doli ludu włościańskiego przez Spółki oszczędności i pożyczek, tak na odwrót z drugiej strony ta sama instytucja dzięki właściwemu sobie charakterowi i przez skutki swej działalności, może także duszpasterzom ułatwić ich pracę nad umoralnieniem i duchowem podniesieniem ludności.

Wydział krajowy nie może w to wchodzić, jaką drogę Najprzewielebniejszy Konsystorz obierze do poparcia podjętej przez kraj akcji, o które prosimy, ale przywiązując do współdziałania kleru katolickiego wszystkich obrządków szczególniejszą wagę, gotów jest oddać do dyspozycji Najprzewielebniejszego Konsystorza taką ilość załączonej tutaj 1/2 broszury („Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego“), jaka odpowiada ilości parafij w całej diecezyi, celem rozesłania tych broszur w drodze urzędowej do wszystkich urzędów parafialnych.

Lwów dnia 9. września 1899.

LW. 72850/99.

Program

»Praktycznego kursu nauki dla kierowników i kasyerów Spółek oszczędności i pożyczek«,

mającego się odbyć w dniach od 4. do 16. grudnia 1899
w Nowym Sączu.

I. Nauka o organizacyi Spółki przedstawiona na podstawie statutu wzorowego, codziennie przez pierwszy tydzień po 1 godzinie, razem 6 godzin.

II. Przedstawienie i objaśnienie instrukcyi administracyjnej dla Spółek wraz z ćwiczeniami w wypełnianiu podań, deklaracyj, skryptów, upomnień, spisywanie protokołów itp. — codziennie przez pierwszy tydzień i przez 4 dni drugiego tygodnia po 1 godz., razem 10 godzin.

III. Nauka o podatkach i należnościach skarbowych — przez 4 pierwsze dni drugiego tygodnia po 1 godzinie dziennie . razem 4 godzin.

IV. Nauka o rachunkowości Spółki, a mianowicie: nauka o prowadzeniu ksiąg i wykazów rachunkowych (20 godzin) i o zestawieniu zamknięcia rocznego i bilansu (10 godzin) — codziennie przez pierwszy tydzień i 4 dni drugiego tygodnia po 3 godziny dziennie, razem 30 godzin.

V. Repetytoryum i dyskusya z uczniami na temat udzielonej nauki i nasuwających się uczniom zagadnień i wątpliwości, codziennie przez pierwszy tydzień i 4 dni drugiego tygodnia po 1 godzinie, oraz cały piąty dzień drugiego tygodnia razem 16 godzin.

Ogółem 66 godzin.
